

УДК: 614.2

БИРЛАМЧИ ТИББИЙ САНИТАРИЯ МУАССАСАЛАРИ ЎРТА ТИББИЁТ ХОДИМЛАРИНИНГ ИШИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА КАСБИЙ РИВОЖЛАНТИРИШНИ ЎРНИ

Туракулов Вали Норкулович, Нармухаммедова Назира Азизовна
Тиббиёт ходимларининг касбий малакасини ривожлантириш маркази,
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш.

РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СРЕДНЕГО МЕДИЦИНСКОГО ПЕРСОНАЛА УЧРЕЖДЕНИЙ ПЕРВИЧНОЙ МЕДИКО-САНИТАРНОЙ ПОМОЩИ

Туракулов Вали Норкулович, Нармухаммедова Назира Азизовна
Центр развития профессиональной квалификации медицинских работников,
Республика Узбекистан, г. Ташкент

THE ROLE OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN IMPROVING THE ACTIVITIES OF THE MEDICAL STAFF IN PRIMARY HEALTH CARE

Turakulov Vali Norkulovich, Narmukhammedova Nazira Azizovna
Center for the development of professional qualifications of medical workers, Republic of Uzbekistan, Tashkent

e-mail: mamurazahidova1973@gmail.com

Резюме. Ушбу мақолада соғлиқни сақлаш тизимидаги ўрта тиббий ходимларни касбий ўсиш масалалари муҳокама қилинган. Ўрганишлар Навоий вилояти поликлиникалари ва тиббиёт бирлашмалари мисолида "Бирламчи тиббий санитария ёрдами муассасаларида ўрта тиббиёт ходимларини фаолиятини такомиллаштириш ва малакасини ошириш" мавзусида олиб борилди.

Калим сўзлар: касбий ривожланиш, тиббий таълим, патронаж ҳамшира, малака ошириш, ихтисослаштириш, малака тоифаси, аттестация, касбий чарчоқ, стресс, иш сифати, меҳнат самарадорлиги.

Abstract. This article discusses the issues of professional growth of secondary medical personnel in the health care system. The studies were carried out on the topic of "Improving the activity and qualification of secondary medical workers in primary health care institutions" on the example of polyclinics and medical associations of Navoi region.

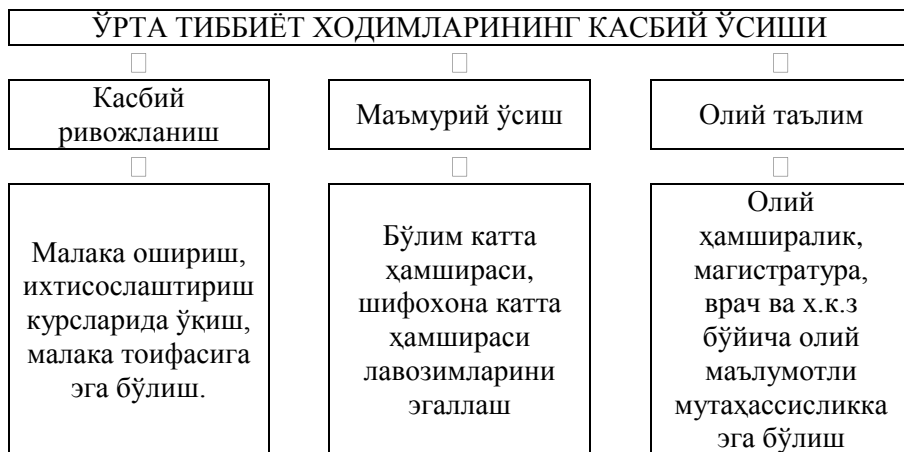
Key words: professional development, medical education, patronage nurse, training, specialization, qualification category, certification, professional fatigue, stress, work quality, labor efficiency.

Қириш. Ўрта тиббиёт ходимларини иш самарадорлигини ошириш учун нафақат инновацион иш услубларини қўллаш балки улар фаолиятига оид норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштиришга ҳам алоҳида эътибор қаратиш лозим.

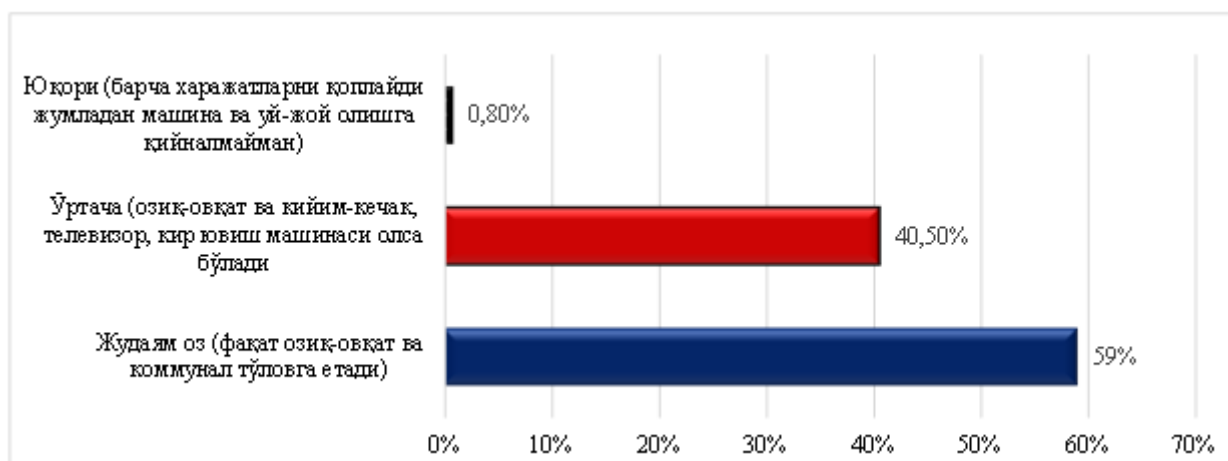
Ҳамширалик касбида ўрта тиббиёт ходими карьерасини ўсиши куйидаги усулларда амалга оширса бўлади. Расм-1. Биринчиси бу – ўз лавозимини ўзгартирмасдан доимий малакасини ошириб бориш ва юқори малака тоифаларига эга бўлишдир. Бунда оладиган иш ҳақининг мутаносиб равишда ошади. Иккинчи йўли эса маъмуриятда бўлимнинг ёки шифохонанинг катта

ҳамшираси лавозимига кўтарилишдир. Бунда сизга касбий маҳоратдан бўлак кадрларни бошқариш, жамоани назорат қилиш ва баҳолаш бўйича билимларни ўзлаштиришингиз лозим бўлади, ва албатта лидерлик қобилиятига эга бўлишингиз лозим.

Учинчидан эса тиббиёт таълимни кейинги босқичда давом эттириш, яъни ҳамширадан олий маълумотли ҳамшира, шифокорлик бўйича олий таълим муассасасида ўқишни давом эттириш, лекин бу усулни ҳамма ҳамширалар ҳам режалаштира олмайдилар. Буни асосий иқтисод ва ўз ишига фидойи, олдида буюк мақсадлар қўйган ходимларгина амалга оширади.

Расм 1. Ўрта тиббиёт ходимларини ривожланиши мумкин бўлган усуллари

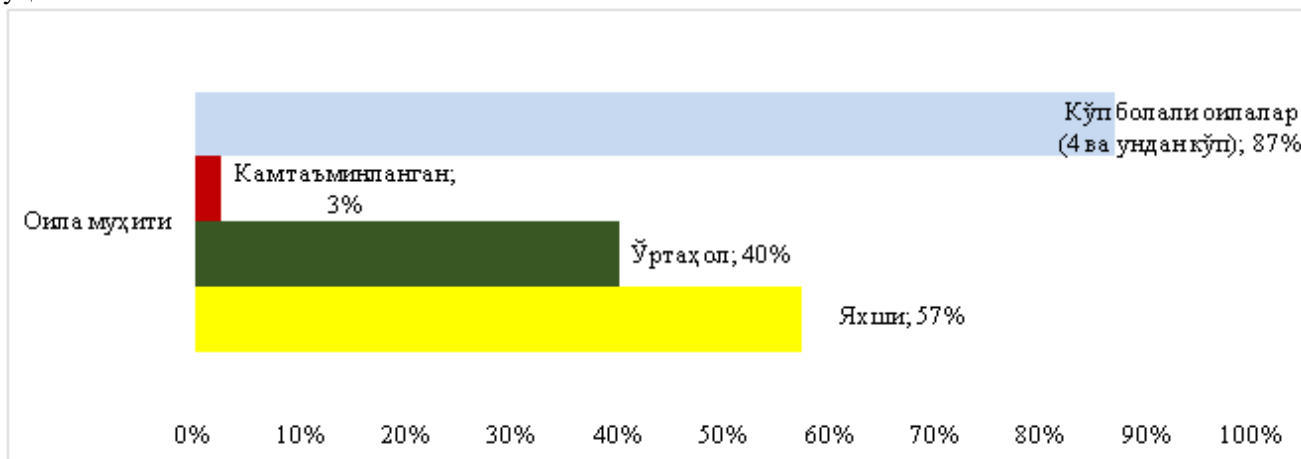

Расм 2. Ходимларнинг оладиган маоши миқдори

Иш фаолиятининг давомийлиги ҳам ходимнинг профессионал маҳоратини оширади, турли бўлим ва соҳаларда ишлаши эса янги шaroитларга адаптация қобилиятини ва ҳар томонлама мослашувчанлигини ошириб, тобора мураккаб ва масъулиятли ишларни бажара олишига олиб келади. Бундай ходимлар ўта кадрланади ва жамоада ўзининг нуфузига эга бўлади. Шунинг учун фаолият давомида ходим мунтазам малака ошириши ва мумкин бўлган касблар бўйича ихтисослаштириш курсларида ўқиши лозим.

Бой тажриба тўплаган ва педагогик мойиллиги бор ўрта тиббиёт ходимлари ўқув-лаборатория амалиёт базаларида машғулотлар йўриқчиси (инструктор-ўқитувчи) бўлиши ҳам мумкин.

Тадқиқот мақсади: Тиббий-ижтимоий ўрганишлар асосида бирламчи буғин ўрта тиббиёт ходимларининг касбий ривожлантириш муаммолари, ижтимоий ҳолати, ҳуқуқий ҳимоя масалалари ва саломатлигини яхшилаш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш.

Расм 3. Оила муҳити бўйича таҳлил

Ушбу тадқиқотнинг мақсадига эришиш учун куйидаги масалаларга эътибор қаратиш керак.

Ўрта тиббиёт ходимининг касбий ўсишига таъсир қилувчи омиллар

Ўрта тиббиёт ходимларининг касбий ўсиши ва мартаба ва лавозимларининг кўтарилиши масалалари доимо эътиборни тортиб келган бўлсада ҳозирги глобаллашув жараёнида бу айниқса сезиларли даражада ошган. Ҳамшираларда лавозим ва мансабга қизиқиш пайдо бўлган.

Тоифа олишни кераклиги ҳақида сўралганда 53,1% иштирокчи тоифа ошса касбий кўникма ортишини айтган, 28,4% эса ўзига бўлган ишончнинг ортишини билдирган, респондентларнинг 16,4% маошини ортишини танлаган, ходимлар олдидаги обру деган вариантни эса бор йўғи 0,6% иштирокчи танлаган. Демак шундай ҳулоса қилса бўладики ушбу тизимда ўрта тиббиёт ходими алоҳида статусга эга эмаслиги ва тоифа олиш обру ошишига сабаб бўлиши мумкин дея ҳисоблайди. Бундан моддий манфаатдор бўладиганлар камчиликни ташкил қилмоқда.

Ижтимоий омиллар

Ҳозирги даврда ўрта тиббиёт ходимларини ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимояси бўйича ҳам турли муаммолар кўзга ташланмоқда. Бу муаммолар ўрта тиббиёт ходимларининг иш ҳақининг етарли эмаслиги, касбий касалланиш даражаси ва жамиятда ўрта тиббиёт ходимининг статусга эга эмаслиги ушбу ходимларнинг иш фаолияти даврида турли руҳий босим, ходимга тажовузлар кўзга ташланиб турибти.

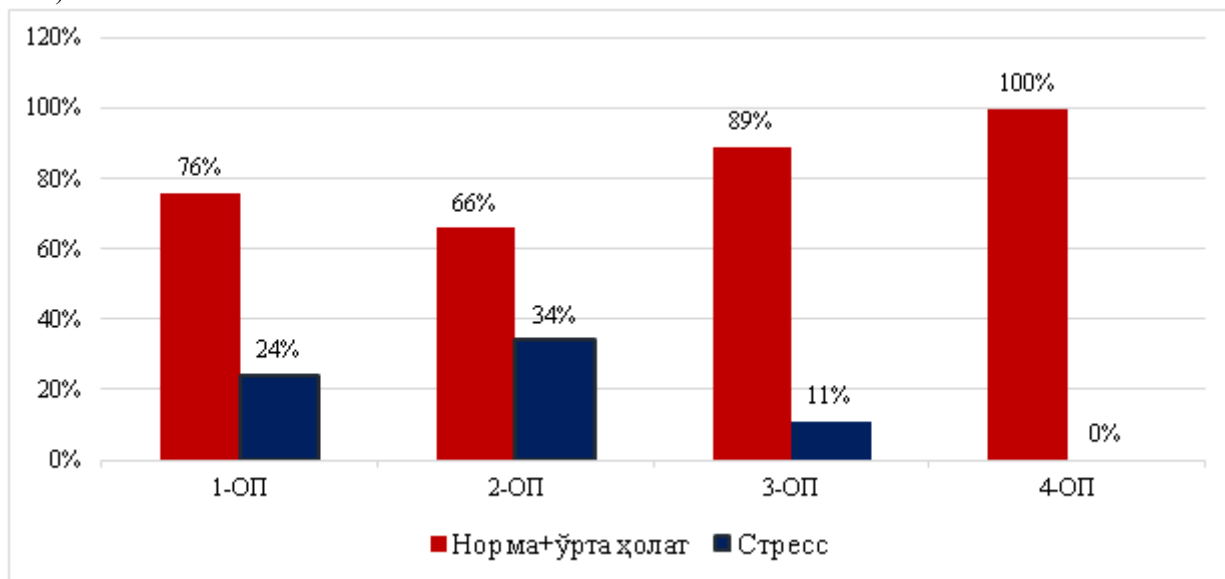
Ҳамшира иш ҳақининг муносиб эмаслиги унинг меҳнатининг аҳамияти ва масъулияти даражасига мос келмаслиги ҳисобга олинмайди. (расм 2).

Ўрта тиббиёт ходими яшаш тарзининг ва ижтимоий аҳволи ҳам унинг иш сифати ва самарадорлигига таъсир қилади. Муносиб ҳаёт кечириш, соғлом турмуш тарзини олиб бориш учун моддий-иқтисодий таъминотнинг даражаси ҳам муҳим ўрин тутати. (расм 3) Демак 57,4% ходимлар оиласи моддий жиҳатдан барқарор бўлиб, 40,1% ходимлар оиласи эса ўрта ҳол оила бўлиб моддий эҳтиёжлари қисман чекланган. Қолган 2,5% ходимларнинг эса оиладаги моддий аҳволи барқарор эмаслигини англатади яъни ўз моддий эҳтиёжларини қондиришда қўшимча даромад топиши ва ҳаётий зарур эҳтиёжлар (озик-овқат, кийим-кечак)ни қондира олиши, бошқа эҳтиёжлар (уй, машина сотиб олиш, саёҳатларга бориш ва х.к.) га маблағларни етмаслигини такидлашди.

Ортиқча юкламалар билан ишловчи ва иш куни ўз имкониятида қараб тақсимланмаган ҳамширалар учун ҳаёт сифати кўрсаткичи қониқарсиз ҳисобланади. Чунки ўзига, оиласига етарлича вақт ажрата олмаган иш фаолияти даврида турли чарчаш ва стресс ҳолатлари, руҳий тушкунликка ва охир оқибат касалланишга олиб келади.

Буларнинг барчаси эса ўрта тиббиёт ходимларининг ҳаёти ижтимоий муҳофаза қилинишининг етарли даражада эмаслиги, уларга махсус ижтимоий пакет турларининг камлиги сабаблидир.

Аслини олиб қарасак ҳам шундай, ўрта тиббиёт ходимлар тоифаси имтиёзли ипотека кредитлари, боласини мактабгача таълим муассасасига имтиёзли жойлаштириши, саломатлигини тиклаш учун профилакторийларга имтиёзли йўлланмаларнинг камлиги ва бошқалардир.

Расм 4. Нормал ва стресс ҳолатидаги патронаж ҳамширалар улуши

Жадвал 1. Иштирокчиларнинг соғлиғига оид муаммолар

Гинекологик касаллиги	Хирургик касаллиги	Терапевтик касаллиги	Стоматологик касаллиги	Камқонлик касаллиги	Жами аниқланган муаммолар
3	2	32	7	239	283
1,1%	0,7%	11,3%	2,5%	84,5%	100%

Жадвал 2. БТСЕМ ўрта тиббиёт ходимлари орасида ўтказилган касбий стресс ва эмоционал чарчокни аниқлаш тести натижалари

Иштирокчилар	Жами	Стресс ва рухий чарчок ҳолати		
		Минимал (30-59 балл)	Ўрта (60-89 балл)	Юқори (90-150 балл)
сони	858	187	600	71
фоизи	100%	22%	70%	8%

Ўрта тиббиёт ходимлари орасида касалланиш даражаси эса шу тоифадаги ходимларнинг ўртача умр кўриш кўрсаткичларига ҳам таъсир этади.

Психологик омиллар

Кейинги пайтларда жамиятда эътибор қаратиладиган рухий босим, стресс, касбий ва эмоционал чарчок синдроми атамаси кўп учрамоқда.

Ўрта тиббиёт ходимининг касбий характери мураккаб иш турига киради ва ходимдан масъулият талаб этадиган касблардан биридир. Ушбу касбда тезкорлик, хотирани зўриқиши, ва бошқа вазифаларни тезкорлик билан ҳал қилишни такозо этади. Ўрта тиббиёт ходимининг иш самадарорлиги ва сифати қанча юқори бўлса ходимнинг рухий ва психологик кучланиши шунчалик юқори бўлади. Бу эса борган сари ишлаш истагининг сўниши, асабийлашиш, муомала сифати ва соғлиғининг ёмонлашишига олиб келади. Мунтазам давом этувчи стресс натижасида касбий касалликларнинг ривожланиш хавфи юзага келади. (расм 4).

Атроф-муҳит омиллари

Бу омилларга меҳнат шароитининг қониқарсизлиги ва ёки умуман талабга жавоб бермаслиги, масалан вирусли инфекциялар билан касалланиш хавфи ортишига олиб келувчи шароитларда ишлаш тушунилади.

Ушбу курсаткичларнинг шаклланишида иш муҳити, иқлим шароитлари, мажбурий меҳнат, электромагнит тўлқин таъсири ва нурланишлар каби хавфли омилларни ҳисобласа бўлади. Юқоридагилар ҳам ходимнинг касбий касалланишига олиб келади. Бу тадқиқотда қатнашган ҳамшираларни натижалари ўрганилди ва жисмоний саломатлиги таҳлил қилинди. Соғлиғида муаммолари бор 283 ҳамшираларда аниқланди (жадвал 1).

Жиддий касалланиш ва паталогик аломатлар аниқланган ходимларни сони 81 нафар - 6% ни ташкил этди.

Ушбу тадқиқотнинг илмий янгилик сифатида илк бор Навоий вилояти худудида

тиббиёт бирлашмалари, ўрта тиббиёт ходимлари ўртасида ўтказилди. Ўрта тиббиёт ходимларни касбий чарчок даражасини аниқлаш мақсадида Вайсман сўровномаси ўтказилди. Бу суровнома 30та саволдан иборат бўлиб сўровномада 859 нафар ўрта тиббиёт ходимлар иштирок этди. Саволномада ходимларни ишдаги ваколатлари, масулият даражалари, ўзига баҳо бериши, вазиятли масалаларда ечим топиши, ўзига зид бўлган қарорларни қабул қилишдаги ҳолати, ҳаётидаги муаммоларнинг ишга таъсири, муомала маданияти, чарчаш ва асабийлашиш сабаблари ҳамда ишидан ва ҳаётдан мамнунлигини шкала бўйича баҳолашлари сўралди. Сўровнома натижалари (жадвал 2)да келтирилган.

Амалий аҳамияти: Тадқиқот натижаларида, Навоий вилояти БТСЕ (КТМП, ОП, ҚОП ва ҚВП)ларида ишлайдиган ўрта тиббиёт ходимларнинг тадқиқотлар натижасига кўра: рухий чарчок ҳамшираларда стресс билан кечадиган ҳодисалар билан чамбарчас боғлиқ бўлиб биринчи гуруҳда (20-35 ёш) асосан ижтимоий ҳаётидаги (иш жойининг ўзгариши, ўқишга кириши) шахсий ҳаётида эса (турмушга чиқиш, фарзандларнинг туғилиши) кабиларнинг таъсири сабабли пайдо буларкан.

Иккинчи гуруҳ (45-55 ёш) орасида эса бу ҳодисалар асосан ёшга доир ўзгаришлар билан боғлиқ бўлиб асосан оила аъзоларининг соғлиғи, фарзандарининг турмуш қуриши, нафақага чиқиши каби ҳодисалар сабабли юзага келаркан.

Хулоса:

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкин, юқоридаги омилларни бартараф этиш ва ёки камайтиришда ўрта тиббиёт ходимлари иш шароитларини яхшилаш, иш жойини замонавий жиҳозлар билан жиҳозлаш, иш вақтини беҳуда сарфлашнишини олдини олиш яъни натижага ишлаш принципларини қўллаш лозим.

Бундан ташқари касбий касалликларининг олдини олиш мақсадида ходимларни HR (human resource) тизимида бошқариш, назорат қилиш ва мониторингини олиб бориш мумкин.

Адабиётлар:

1. Великанова Л.П. Ҳамширалик ходимларида касбий чарчоқ синдромининг динамик хусусиятлари: илмий нашр / Великанова Л.П., Н.П. Потапова // Ҳамшира: М.-2014.-Но. Хулоса: Жарроҳлик бўлимининг 52 ҳамшираси иш моделида стрессли касбларда ҳиссий чарчаш синдромини шакллантиришнинг дастлабки босқичларида аниқлаш натижалари келтирилган.
2. Гришина А.П. Педиатр ҳамширалари амалиётида инновацион ўқитиш усулларининг ўрни: илмий нашр / А.П.Гришина, Л.М. Кармашова, Н.В. Статсенко // Бош ҳамшира 2013.-Жил 13 Но 11-С. 10-15 Аннотация: Архангелск вилояти тиббиёт ходимлари ассоциациясининг (АМРАО) халқаро ҳамкорлиги унинг инновацион фаолиятининг ажралмас қисмига айланди, у 1995 йилдан бери барқарор ривожланиб, ҳамшираларнинг янги қизиқишлари ва режаларини рағбатлантирмоқда.
3. Давлат тиббиёт муассасаларининг тиббиёт кадрларини қайта таёрлаш, малакасини оширишни самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида: Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қарори 18 сентябр 2017 йил, 763 сон// Қарор
4. Двоиников С.И. Ўрта тиббий маълумотли мутахассисларнинг касбий фаолиятини

такомиллаштириш: илмий нашр / С.И.Двоиников // Бош ҳамшира.-М., 2013.-Но12.-П.25-33

5. Салихўжаева Р.К. Бирламчи тиббий-санитария ёрдамида ҳамширалар ишини ташкил этиш: илмий нашр / Р.К.Салихўжаева//Ўзбекистон терапевтик ахборотномаси.- Тошкент, 2013.- 4-сон.- Б.254-255.

РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СРЕДНЕГО МЕДИЦИНСКОГО ПЕРСОНАЛА УЧРЕЖДЕНИЙ ПЕРВИЧНОЙ МЕДИКО-САНИТАРНОЙ ПОМОЩИ

Туракулов В.Н., Нармухаммедова Н.А.

Резюме. В данной статье рассматриваются вопросы профессионального роста среднего медицинского персонала в системе здравоохранения. Исследования проводились на тему «Повышение деятельности и квалификации средних медицинских работников в учреждениях первичной медико-санитарной помощи» на примере поликлиник и медицинских объединений Навоийской области.

Ключевые слова: повышение квалификации, медицинское образование, патронажная сестра, подготовка, специализация, квалификационная категория, аттестация, профессиональная утомляемость, стресс, качество работы, производительность труда.